

een landverrader hebt ge afgemaakt
landverrader afgemaakt. hij was mijn broer een brandmerk
op mijn borst. EN ELKE DODE ROEPT U NA – het ongedierte aan hun lijf
als een stuk vee naar voor gestuurd en tot de
laatste man

zie hoe gij mij hebt kapotgemaakt – hier zeg ik
en kijk mij aan, mijn broer is dood en ik zijn moordenaar en gij
de oorzaak van die moord, met mijn hand hebt gij
gedood –

maar laat mij dan een dier zijn, de onschuld van
een paard en dat uiteengereten – niet weet waarheen
het vliegt.

het rond – zelfs nu voel ik de korrel van het slijk
bevroren slijk, nog aan mijn hand. dan hoor ik
iets. een zucht, hij is dichtbij, verbijt de pijn, ga weg
zegt hij laat mij met rust, ge waagt uw leven hier en
bijt weer op zijn hand om de pijn niet uit te
schreeuwen. ik ben bij hem. ik ben bij u amand. ik
neem u mee. ik voel zijn lijf en voel het gat – een
krater in zijn buik. hij pakt mij vast en schreeuwt
het uit en heel de wereld hoort hem schreeuwen.
een roepen door de donkerte. het leeft mijn lijk het
brult het houdt niet op, en ik alleen daar met mijn
broer en dan veraf gaat er een lichtpijl op en al
wat zwart was wordt nu wit. heel de vlakte baadt
in licht. ik zie mijn broer – wit en luid zijn brullen
en zijn lijf een bloedend baken in het niemandsland
dat steeds blijft brullen – ik zie zijn kop en zijn
grimas, ik hoor soldaten en een hond, paraat vanuit
de stellingen. ik steek. amand. gedaan. gij –
dwingt mij – u af te steken. ik steek – mijn broer –
zijn brullen is gedaan. gij gaat van mij geen
schietschijf maken, gij maakt van mij geen schietschijf
broer. ik steek. diep in uw wonde steek ik.
waarmee. ik weet het niet. iets scherp. een mes, een
bajonet. het is uw bajonet. door uw lijf mijn
broer.

en elke vrees verbergt een wens.

maar welke wens
de wens mijn broer kapot te maken.
dat is geen wens laat u niet gaan.
waarom anders deed ik het. ik haatte hem. van
kindsbeen af.
ge hebt hem van zijn pijn verlost.
ik heb hem van zijn pijn verlost. en dat zegt gij?
amand heeft u ertoe gedwongen.
amand heeft mij ertoe gedwongen? wie dwingt wie
zijn broer kapot te maken
houd u kalm
dat zijt gij en met uw oorlog –
houd u kalm
en gij wilt mij de loopgraaf in. zijn lijf
blijft achter in het slijk en ik krijg hier medalies.
vreet ze op uw linten

amand had wacht. en ik met hem. we zwegen
naast mekaar. koud de adem aan de lippen.
sigaretten om ons warm te houden. en dan – pakt
hij mij vast, tegen zich aan, wrijft op mijn rug
en langs mijn wang. mijn lijf gloeit op en tintelt.

BROERTJE zegt hij DEK MIJ – waarom vraag ik
EEN ZAAKJE IN HET NIEMANDSLAND. NIEMAND DIE HET
ZIET. IK GA NU – VRAAG MAAR NIKS.

ik trek hem aan zijn jas en wil hem tegen houden. hij
lacht en kruipt de loopgraaf uit het donker in
ik hoor hem schuifelen en tastend langs het prikkeldraad
en ik alleen daarbuiten, in het donker van de loopgraaf – ik.
de vrieskou van november was de koude van de angst
– de koude op mijn vel. amand amand gedempte stem, bijna
een hoest, een wolken adem uit mijn mond. amand
waar zit ge nu. wat moet ik doen. ik sta hier
moederziel alleen. en in mijn zak voel ik het
geld. wat moet ik daar nu mee. waar haalt hij dat.
en ik alleen een hazenhart. EN ELKE VREES
VERBERGT EEN WENS amand kom terug. mijn borst
doet zeer amand en al dat geld. ik spreek niet meer
ik denk alleen, een razen door mijn kop en razen
doet mijn hart en in mijn kop zie ik hem staan –
geblinddoekt aan de balk en naakt en ik ervoor in
rechte lijn en twaalf keer ik, een vuren uit één
mond. en hij zakt neer een zak vol geld – uit
niemandsland.
het wordt weer licht –
de wacht wordt afgelost
een hele nacht is niets gehoord. amand nog steeds
in niemandsland. of waar – ik weet het niet. en hij
blijft weg.

en heel de dag hang ik daar rond en blijf op post en
pieren over niemandsland. ik zie er niks – geen lijf
te zien. er wordt een hele dag geen schot gelost.
slechts één granaat en verder niets. ik wacht en blijf
er wachten. ge zijt mijn broer amand, onnozelaar
ge maakt mij bang.

ik kruip het eerste donker in. de loopgraaf uit,
bevroren slijk tegen mijn borst mijn zere borst en
elke meter doet mij pijn. ik tast en waar te zoeken
weet ik niet. amand amand mijn handen voelen in

wat verder lag de afrikaan. toen opende weerom het
duits geschut. joeg ons terug de stelling in.
nog lijken onbegraven.

ZIEN MIJN CHEFS DE ERNST VAN DE SITUATIE IN?

ZWIIG

soldaat, herpak u. en wees blij
dat ge nog al uw ledematen telt. mannen uit
één stuk zijn zeldzaam aan het front.

ZWIIG hou op.

beseft gij goed wat gij mij zegt? een heel peloton is
hier vandaag kapot gemaakt en gij zegt mij te zwijgen
en content te zijn. dit keer ontkwam veertig man van
ons regiment. de rest gewond of dood. veertig. veertig
van de tweehonderd vijftig.

ZWIIG zeg ik

en gij zegt mij te zwijgen.

ge zijt brancardier, doe uw plicht
en ruim de lijken op.

als u mij toestaat probeer ik eerst de gewonden
nog te redden –

ZWIIG

de doden zwijgen al. niets ter wereld zwijgt zo
veelzeggend als een dode.

en nu mijn broer – verloren in het niemandsland.
ik zou willen zwijgen van het bloed, maar
ik zie de ratten vreten. ik-had-dat-lijk-moeten-zijn.
laat mij zijn lijk zijn.
waarom – mij treft geen schuld. de duitser
heeft mijn broer gedood. niet ik.
maar in mijn zak zit nog zijn geld. EN ELKE VREES
VERBERGT EEN WENS. misschien heb ik hem afgemaakt.
wij zijn machines van de dood. het monster zit
in elk van ons.

en in mijn hoofd nog steeds de naakte man die met
me opstapt waar ik ga. en in zijn mond
steekt hij zijn hand om zijn pijn
te smoren. en als ik hem dan redden wil roept hij
neen – blijf daar.

na weken sliep de sector weer. de regen had het
vuur gedoofd. een weer te koud om te bewegen.

kalmeer. hij gooit de brief. adieu. zijn teen
kan aan de trekker en hij schiet. en valt dan
als een steen.

het houdt niet op.

twaalf dagen lang hield nog het vuren aan. en
even lang liggen de lijken in het niemandsland. kan
iedereen ze zien en ruiken. ALS KOREN NEERGEMAAID
BLIJVEN ZIJ IN RIJEN LIGGEN.

ik ken hun namen. frans en ward, aimé, guillaume
niet ouder dan ik. – en dan amand.

van bij de borstwering zie ik hen vertrekken.
tien man klaar om een aanval uit te voeren op
een duitse voorpost. ik zie hoe ze zich langs de
versperring heen een weg banen door het donker
niemandsland. maar één lichtpijl is genoeg en
de duitser ziet hen ook.

zeven man zijn nog niet dood, vinden door
vuur en wind en regen heen hun weg terug. enkel frans
is achter en aimé, guillaume. ik ga terug zegt
ward. maar amand zegt zijt ge zot. ze zijn al dood
die kunt ge niet meer redden. ze hebben
ons gezien. – toch ga ik terug. het is mijn broer
en hij verdwijnt.

en keert niet terug.

onder het aanhoudende vuur had niemand ward
zien vallen – hij had gezien hoe zijn dode broer
een dode vriend vasthield.

voor zijn broer kwam ward te laat, maar
voor de duitser in de voorpost was hij juist
op tijd. die schoot.

dagenlang lagen zij daar. zo vond ik hen. na twaalf dagen.

bergen van lijken, dat was mijn opdracht. ik borg de
broers en loog dat zij in elkanders armen stierven. vond
guillaume, verzamelde wat van hem overbleef in
zandzakken, vormde op een oude spreij min of meer
een mensenvorm met hoofd en romp en ledemaat,
sloeg het dicht begroef de hoop onder het slijk.

die nacht word ik van mijn stro gesleurd. een
windhoos – aardbeving ik weet het niet. in elk
geval voor bommen veel te zwaar. paniek in de
barakken. en dan het nieuws.
de britten hebben mesen ondermijnd
en opgeblazen. een slag tot
in londen en parijs te horen. maar de Duitsers
staan al klaar. we moeten terug. de grachten in.
de regen in.

de hele weg erheen bezaaid met stukken beesten –
van in het slijk, tot in de bomen, wat met stronk
en tak nog over is. we trekken op, over de gladde
plankieren, terwijl om ons heen de mannen
vallen. sommigen schuiven kraters in, niet meer
te redden, de modder zuigt en vloeit meteen
terug. één man roept ik loop erheen, sleur hem
aan de armen uit het slijk maar het lukt me niet
en ik schuif weg op het plankier, mijn borst slaat
hard tegen het hout, ik schreeuw en sleur. niet doen –
amand – komt me ter hulp. het is te laat roept hij
maak het af en laat me niet verdrinken roept de man – zijn gezicht
gebroken. amand heeft zijn pistool. niet doen zeg ik.
maar laat hem schieten roept de man. hij schiet. het
lijk blijft achter in het slijk.

mijn borst doet pijn. we lopen voort. de dood is overal.
wij sterven hier in grachten, stukken van mensen
in het slijk en waarheen ik ook kijk – bergen van lijken mesthoop
van menselijk vlees.

een zwarte man komt op me toe. als in een droom
een afrikaan, doorweekt. JE SUIS PERDU zegt hij. perdu?
vanuit de franse linies. le réseau de tranchées est trop
compliqué zegt hij en loopt dan verder – door het
stormweer naar het front.

mijn borst doet pijn. ik kan me nauwelijks bewegen
maar teruggaan is niet mogelijk. we lopen voort. het
donker van de nacht. het houdt niet op.

in de gracht loop ik een zijlijn in. een man alleen. het
is verelst. ga weg roept hij, laat mij met rust.
waarom? hij heeft zijn schoen al uit en in zijn hand
houdt hij een brief. waarom vraag ik. ik heb genoeg
gezien roept hij en ga nu weg. waarom vraag ik.

in het water van het niemandsland heb ik mijn
broer verloren.

in mijn dossier staat dat ik gewonden heb gered en
een landverrader afgemaakt. en zo mijn vaderland
gediend. maar al hetgeen ik heb gedaan, is wachten
tot mij zelf de dood werd aangereikt.

water water water overal. en heel
augustus lang niet één dag zonder regen
en koud de tijd nadien alsof de koude
aarde besloot de zomer af te schaffen – ons
alleen de winter overliet.

koud en nat troepten wij samen op het koud
en natte stro in onze schuilplaats – als beesten
in hun stal lijf aan lijf de enige verwarming

in de tranchee het water tot de knieën en
langzaam bevroor het water, een halve meter
hoog het watervlak bevroren soldaten met hun
kop in kas om onder de borstwering te blijven.

tijdens elke wacht stapt in mijn hoofd een naakte
man mee op. hij waarschuwt me voor komend
vuur, voor lichtpijlen en sluipschutters – als
ware hij – mijn broer mijn vriend ik ben de vijand
die gij doodde zegt hij me en is dan weg.

en nu zit ik met dat geld. hier, dan kunt ge ze
betalen. handeltjes had hij. ruilde met de britten
bread for jam, verkocht hen oorlogssouvenirs
obussenvazen koperen ringen – als koekenbrood.
en nu gaf hij dat geld – ik stak het weg wist niet
wat zeggen.

haar borsten had ik eens gestreeld en in
het kampement die nacht geen oog
meer dichtgedaan, een glimlach
die me krampen gaf. zijn geld had ik niet nodig.

ik zie haar staan, tegen een poort geleund en
lachen. – en achter haar amand, zijn broek nog los.

achter het kantonement was een balk
rechtgezet. ervoor, in rechte lijn twaalf
nieuwe soldaten – niet veel jonger dan ik
presenteerden hun geweer. dat hadden
ze geleerd en voor het eerst zaten er kogels
in hun wapens. in de regen naast de balk stond
de kist al klaar en toen de natte man, geblinddoekt en
gebonden aan de balk. – als uit één mond
klonk het vuur uit twaalf lopen. een zandzak aan
een paal was nu de man en naast de zak
een officier – loste een laatste schot nog
in het oor. een spion werd er beweerd. betrap
bij duitse linies – de voorpost had hem
opgemerkt. hij schrok. in verwarring had hij zijn
korporaal nog afgemaakt.

waren de twaalf al aan het front geweest, ze
hadden de officier geschoten.

het lijk bleef in de regen hangen. dagenlang.

wij hoorden van de russen. dat ze de wapens
hadden neergelegd. hun tsaar verjaagd en
afgemaakt. een bestand belegd. want wie was –
in deze strijd – de vijand? de naakte duitser? die
evenzeer bevriest en van de honger sterft als wij?
die op zijn vingers blaast tegen de koude net als
wij zijn vriend begraaft en slaapt tussen de ratten
zich aan de oksels krabt luizen uitbrandt één per
één zijn brieven leest herleest wat hij al van
buiten kent en waarom vechten wij – om een stuk land
dat blank staat zodat iedereen erin verzuipt.
wij leven hier in holen, onder slijk en wachten
tot een volgend vuur ons wegblaast hier een
pokdalig gezicht met etterende puisten, geel en
stinkend sap dat uit de kraters komt. overal
de lijken en de krenge mens en dier. hier
is geen leven meer. al maanden heb ik hier geen
vogel meer gehoord. het bos van houthulst –
geen boom nog overeind. hier wordt de aarde zelf
kapotgemaakt. één grote wond mijn vaderland
– en enkel nog medalies brandmerk
op mijn borst.

duitse grondigheid

een deel van onze stelling weg gevaagd. om mij heen
gekerm van mannen
ik loop de regen uit, de schuilplaats in (of wat daar van overblijft)
half in het duister ligt leroy – bloed uit neus en
mond – zijn oren blauw. waarvan? ik ga versmachten
pruttelt hij. ik steek mijn vingers in zijn mond
om het bloed eruit te halen – maar de klonters
zitten vast, het is geen bloed, het is zijn tong en
zijn verhemelte. seconden lang sta ik met in zijn
mond mijn hand. wat doe ik – met dit hoofd?
zijn mond beweegt. ik hoor hem bidden, bid met
hem mee. en de rest zegt hij. de rest.
ik kijk en zie de anderen
een grijze massa vlees waar normaal het wezen
is. voorhoofd ogen neus en mond van het
lichaam afgerukt als oud behang – en dan: dupont,
ernaast, ligt op zijn buik zijn arm is af. ik tracht
zijn voorhoofd uit de modder op te lichten, steek
mijn hand uit en in plaats van voorhoofd voel
ik warme hersens. niets zo menselijks als
oorlog.

we mochten weg. vier dagen kampement en rust
naast mij mijn broer amand. hier zegt hij en stoot
een pot warm water in mijn handen. van
waar haalt ge dat vraag ik. de koeling van de
mitrailleurs zegt hij vooruit en ga u wassen. een
stuk zeep steekt hij me toe. niks vragen. wassen.
snel voor het weer koud is. water warm en
proper had ik in geen maanden nog gezien. ik
liet de warme gloed door mijn haren
stromen over mijn gezicht om het maandenlange
vuil eraf te spoelen. schrobde tot mijn vel
er rood van zag.

ik zag julie. had haar niets te bieden dan
het zwijgen van mijn adem. ik neem haar vast
ik kijk haar aan en lach haar toe, ze lacht
terug. – wie was dat kind (amand naast mij)
ze heet julie. ik hou van haar. hier, zegt hij
dan kunt ge ze betalen.

ik heb besloten mijn medalies terug te sturen –

ik zou willen zwijgen van het bloed maar ik
zie de ratten vreten, hoor hun gesmak,
het plukken van hun poten in het dode vlees
het schrokken slikken sissen – en braken
van de overdaad

het smaakt het rode vlees
vers en warm nog en van diverse schotels
kom schuif bij een heel gezin
aan tafel dat is lang geleden – een
gezin – met rattenwif en rattenbroers en zusjes rat – kom
schuif bij, het is nog warm, we eten tong
kus de lippen van de dode, alles mals en sappig
voor wie wil is er ook paardenvlees
gebraad en ribbetjes, kom zet u hier
op de schoot van nonkel amand – kijk
niertjes voor wie wil en lever – hersentjes
iemand mijn lipjes al geproefd –

aan de overkant gooien de Duitsers soms granaten
om de ratten op te blazen – wij nemen onze
bajonet – hebben zo tenminste zelf nog iets
te eten, al zijn het dan maar ratten – vet
van onze broeders.

ik had dat lijk moeten zijn. ik waar die
ratten van vraten. dat had ik moeten zijn
niet hij. laat mij dat lijk zijn. altijd dacht ik
dat dit het ergst zou zijn – in het natte niemandsland
alleen met open buik – en schreeuwen
als een paard. laat mij een paard zijn.

van het dorp voor ons bleef niets meer over.
een grijze wolk van stof en puin. ik zag de kerk
en hoe de bom insloeg in het portaal. het krakend
hout. glas begeeft onder de hitte. de spits die
in de toren zakt en over 't veld het dreunen
van de klok die valt.

de kogelregen in zijn lijf – en werd opnieuw
zijn moordenaar onomkeerbaar moordenaar
mijn lijf gewapend lijf zelf een wapen is mijn lijf
en elke dag opnieuw die ene dag scherp en rood
de afdruk voor mijn ogen – de dode
man – in de gang zijn rode vrouw en dan mijn
broer en in mijn hand het wapen

ik heb hem gezien en hoe hij viel
met uit zijn broek de pis der doden – uit
zijn lijf het bloed der roden – maakte mij
tot moordenaar, het zweet nog in mijn handen
in mijn broek – pis van angst en opwinding
ik zag lahaut en hoe hij viel zoals mijn broer
gefallen is

ik wierp het wapen weg

het water van de zenne in. uit mijn handen
glijdt het wapen koud en diep het water
in. om er dicht te slibben te verroesten
mijn handen rood nog van de afdruk van het
wapen rood nog van mijn eigen bloed mijn
broeders bloed met geen water weg te
wassen – koud het water om mijn lijf mijn
koude kop mijn hele lijf dat zelf het wapen is
koud het water in en blauw en blauwer
wordt het stalen pantser van mijn lijf – blauw

werp ik mijn wapen weg.

(ik hoorde in de keuken hoe zij er
tot hem sprak)

we konden weg we bleven staan –

adolphe naast mij. ook aan zijn hand
zat een wapen. LAHAUT – POINT FINAL
DER KONINGSKWESTIE EN DAN DAARNA
VERGETEN julien –
c'est pour toi julien, twee kameraden
aan de deur. hendrickx hoor ik haar
zeggen. over mijn schouder schijnt in de gang
rood en laag de avondzon. EN TUSSEN WIJS-
VINGER EN TREKKER –

mijn handen zweten in de zakken. adolphe
zal schieten. de KP onthoofden lokt de opstand uit.
dan de zooi opruimen. trap de kakkerlakken plat
ze zitten overal ze vreten onze huizen aan en
ons bezit ons eigendom ze verleiden onze
vrouwen ONGEDIERTE IS HET KANKER KIJK
DAAR KOMT ER EEN – EEN KAKKERLAK – kijk hij
komt nu op me toe slaat zijn rode poten uit
wordt bij elke stap steeds groter. zijn smerig
rode lijf ligt voor mij open. hij is vlakbij. hij biedt zich
aan. het is lahaut. ik zie hem staan. hij kijkt mij
aan. ik – de bekeken kijker. hier sta ik nu
en daar is hij de zon omgeeft zijn lichaam
aan mijn vingers zweet – in de gang de vrouw

en daar is het moment. een fractie de
verrassing van het flitsen in zijn ogen ik roep
ALLEZ-VOUS EN A MOSCOU de sluiters sluit ik
schiet en BAM en BAM een tweede keer en BAM en BAM
en vijf keer BAM – het stokken van de adem
hart dat een slag overslaat

ik schoot alleen vijf keer heb ik geschoten en
tussen wijsvinger en trekker had de twijfel
plaatsgemaakt voor angst en zweet. we lopen
weg. de auto in. de hete loop weer in mijn zak.
ADOLPHE HEEFT NIET GESCHOTEN en in zijn zak
een koude loop laat mij en mij alleen
met het moorden achter in mijn kop.
mijn zwarte doos donkere kamer
terwijl ik schoot, bij ieder schot heb ik
mijn broer gezien – en hoe hij viel

dode blik die zich bloedrood in de mijne boort
een vierde keer schiet ik een vijfde keer

WAAROM

zijn rode lichaam enkel oppervlak – geen
schaduw om zich te verbergen. de hete
hulzen uit de colt – als aalmoes voor de dode
– adolphe te laf loopt al naar de auto

WAAROM

wie zijt gij wat doet gij hier
waarom stelt gij mij die vragen
terwijl ik schiet, bij ieder schot
zie ik mijn broer – en hoe hij valt
de kogelregen in zijn lijf – en word
opnieuw zijn moordenaar
onomkeerbaar moordenaar
van links naar rechts, zoals het schrift
werd hier de tijd toen vastgelegd
ergens diep in mij de tijd hier vastgelegd
en elke dag opnieuw de achttiende augustus

WAAROM

mijn geheugen slechts de zwarte doos
van die ene dag en van de dag waarop mijn
broer GEVALLEN VOOR HET –

WAAROM – de duitser heeft uw broer gedood

niet gij en ook de kommunisten niet
en elke dag opnieuw die ene dag
scherp en rood in mijn geheugen – één herinnering
al de rest zijn zwarte gaten. wat
deed ik daar, kwam ik daar doen, had
ik te zoeken in seraing – een jonge man

en in de hand een colt punt vijfenveertig
het wapen in de zak klaar om te gebruiken
naast me stond adolphe, te zwijgen, blik vooruit

adolphe heet niet adolphe. zoals ik ook niet
hendrickx heet. hendrickx zult ge zeggen
als gevraagd wordt naar uw naam. hendrickx
oordeelkundig uitgekozen. hendrickx zei ik
tot de vrouw die de deur kwam opendoen
'T IS KAMERAAD HENDRICKX IS JULIEN THUIS ALSTUBLIEFT
oui bien sur had ze geantwoord

nu stond ik daar en in mijn hand de
colt punt vijfenveertig klaar om te
gebruiken MAAR TUSSEN WIJSVINGER EN
TREKKER INSTALLEERDE ZICH DE TWIJFEL

lahaut roept VIVE LA REPUBLIQUE ik maak een foto
een fractie de verrassing van het flitsen in zijn ogen
en dan – vandenboeynants ALLEZ-VOUS EN A MOSCOU en
leve de koninklijke prins en belgië!
de dekmantel was perfect
op 18 augustus 1950 omstreeks 9 uur werd
in seraing bij luik julien lahaut vermoord
één keer heeft hij geroepen VIVE
LA REPUBLIQUE
één keer en hij alleen, niet de rest
van zijn partij – zoals toch afgesproken was
te laf waren ze – lieten het vuil
werk aan lahaut boden zijn rode hoofd aan
op een schaal.

in een frans van iemand vreemd aan de streek
vragen twee heren naar de woning van lahaut
een vrouw verwijst de mannen naar een huis
met een garage een eind verder in de straat
een tweewoonst eigenlijk, want rijk geworden
is hij niet.

niemand heeft hen goed gezien
want het schemerde – 9 uur 's avonds
midden augustus – en de verlichting in
de rue de la vecquée stelde niks voor
toch wijst een reeks toevallige onthullingen
telkens weer naar verwante politieke kringen
alle ultraleopoldistisch, antikommunistisch
en ideologisch extreem-rechts
even toevallig leiden de sporen, vertrokken vanuit
vier onafhankelijke aanwijzingen, naar
dezelfde middens – meer zelfs:
naar een relatief klein aantal steeds dezelfde
mannen.

één keer heb ik geschoten VIVE
LA MONARCHIE
één keer en ik alleen, niet adolphe die
naast me stond. te laf was hij. liet het vuile werk
aan mij. een tweede keer schiet ik een derde keer. lahaut
lijkt meer dan dood. bleek lam vuil
vlak, iets wat nooit had geleefd
en nooit had moeten leven. smerig
vuil en donker. niet meer schoon te krijgen
geen zon meer in zijn ogen – geen god
meer – niet de rode god meer die hij was
zelfs geen mens levenloos ding open ogen

geen duitser meer te zien. en het bloed
op mijn handen bleef mijn eigen bloed
en doorheen mijn hoofd de woordenregen
de duitser heeft uw broer gedood
niet gij GEVALLEN VOOR HET
VADERLAND

vaderland – negen regeringen
volgen elkaar op tussen eind 44 en
augustus 1950.
agenten van moskou met de
hardlopers van mei 40 samen in één pot
verdelen er de postjes.
stalins stalen hand hield koud de
vinger aan de trekker – en mijn broer
zinloos dood gevallen voor het vaderland – wij
kunnen ons niet meer als schapen naar de slachtbank
laten leiden. de toekomst van vorst vaderland
en christenwereld staat hier op het spel.
wij hebben een sterk regime nodig

57 percent der belgen heeft voor
de terugkeer van leopold gestemd
SIRE NOUS VOUS ATTENDONS

in vlaanderen 72 ten honderd
SIRE WIJ VERWACHTEN U
maar in wallonië staan kommunisten
en socialisten sterk
A BAS LE ROI

gij hebt de oorlog gewild, welnu ge zult
hem krijgen, op straat zullen wij niet komen
wij komen bij u – tegenover burgeroorlog
stellen wij het maquis. gij zult niet sterven op uw
bed ELK KAMERLID DAT DE TROONSAFSTAND BEKRACHTIGT
WORDT DOOR ONS TER DOOD GEBRACHT. WEKELIJKS EEN UIT
DE KAMER EN OOK EEN SENATOR.
op 11 augustus vond voor de vereende kamers
de eedaflegging van kroonprins boudewijn plaats

wij waren bewapend om op te treden
stoottroepen van kerk en kroon. ridders van de
koning. provocatie met provocatie vergeldend
lahaut – mijn god lahaut.
de KP onthoofden en dan – bij oproer
de hele zooi opruimen. techniek der
contrarevolutionaire actie.

op 11 augustus 1950 vond voor de vereende
kamers de eedaflegging van prins boudewijn plaats

ik schoot mijn gezicht en handen rood
van het opgespatte bloed.
de tweede duitsers loopt – de straat
uit, in de verte klinkt de zware brom van een
kolonne – te dicht voor onze pinnen
een korenveld werd onze vluchtplaats
de duitsers keerde weer tot bij zijn duitsers
makker, en na hem ook de kolonne
duitsers. boven onze hoofden dwars
doorheen het koren breekt het spervuur los
wij lagen laag, verspreid, konden enkel bidden.
en de regen van vuur vermengt zich
met de regen van water die hard en koud
op onze kleren slaat en even hard en koud
op duitsers kleren.

de regen – verjoeg de duitsers. de wagens
reden af, weg door de pinnenloze straat
wij lagen laag, en stil. één man, kreunend
was geraakt – de pijn sneed door het been

BOVEN HET KOREN STEEKT MIJN BROER ZIJN HOOFD
om naar de kreuner om te zien. ik zie hem
en hoe hij valt. een kogelregen door zijn hoofd.

twee duitsers hadden hun moment
daar afgewacht, reden dan weg. en het
duitsers bloed op mijn gezicht en rode handen
wordt mijn broeders bloed, mijn eigen
bloed. ik had de mof gedood, de mof
had nu mijn broer gedood.

in mijn handen gloeit het natte pak
met pinnen. om dat pak metalen
pinnen heb ik geschoten en met dat schot
mijn broer gedood. ik had geschoten
ik was ontmaagd, voorgoed een moordenaar
en onomkeerbaar – zijn bloed rood
aan mijn gezicht en handen
mijn slachtoffer mijn broer
en door geen regen uit te wissen
de duitsers heeft uw broer gedood
niet gij
dat zeiden alle mensen mij en – hij is
GEVALLEN VOOR HET VADERLAND

een dag nadien in heel de streek

anders. wat ik weet het niet. ach-ter-mij.

wij zijn geen gangsters. wij stelden de
terreur ten dienst van hoger idealen. wat
telt – de schoonheid
die erin verscholen lag en soms de huiver
– of de vrees – en de onweerlegbare
zekerheid dat op het eind de dood er
steeds aanwezig is. wiens dood.

met de duitser heb ik oog in oog gestaan.

we waren gewapend, mannen
met wegpinnen, kraaienpoten om diep
tussen de kasseien te slaan en zo de duitser
de aftocht te beletten. we werkten overdag
voorzichtig, snel, in kleine groepjes
doorheen de regen van september – drie
man elk apart bewapend onder de broeksriem
een walther een lüger een webley – wat ons
door de jaren heen nog overbleef. twee
fietsen ons laatste voertuig. en nu –
houdt ons daar een SS-patrouille staande.
twee jonge mannen, niet ouder dan wij
nervus voor de aftocht, bang en hongerig.

in onze handen heet – het pak met
pinnen en patronen – heet alsof doorheen
het bruine pakpapier het metaal rood
naar buiten gloeit. onze fietsen
wil de duitser, en wat er in het
pak daar zit. eten dachten zij
een brood of hesp, in elk geval genoeg
voor twee om een dagreis ver
te kunnen vluchten. in zijn handen
houdt mijn broer het pak geklemd
tegen zijn kin een duitse loop – de pal
nog niet ontgrendeld.

wat moest ik doen? eens dat pak
geopend waren wij gedrieën dood
ter plaatse afgemaakt als saboteurs.

plots loopt een hond – los
en blaffend over straat. de mof kijkt om
zijn slaap ligt voor mij open. – de sluitersloot

niet beheerst maar fanatiek met blinde
haat
wat is dit? wij zijn geen gangsters
de verdwijning van lahaut is een aanwinst
voor het land. het gebaar waarmee hij
werd gedood noem ik een oorlogsdaad.
eerst werd lahaut tot tweemaal toe
aan het rechteroor geraakt
het derde schot diep in de onderbuik
terwijl hij op de grond viel
vertrok het vierde schot
de man heeft gekregen wat hij verdiende
weg met het communisme
leve de monarchie en belgenland
en dood aan alle roden.
daarop haastten de moordenaars
zich naar hun auto terug
en vuurden nog een vijfde keer.

VOOR OF TEGEN DE KONING
ZONDER NUANCES

il faut mettre les communistes en prison
omdat de KP de koning beledigt
en aldus de wet overtreedt
omdat de KP oproept tot algemene oproer
en aldus de wet overtreedt
omdat zij zorgvuldig de BURGEROORLOG
VOORBEREIDT – en aldus de wet overtreedt
om 21 uur 40 kreeg de onderzoeksrechter van
dienst bij het parket van luik – bericht
een half uur later stapte hij ter plaatse af
de eerste vaststellingen werden afgesloten
om 6 uur in de ochtend van 19 augustus 1950.

de eerste vaststellingen – lijken vertellen
niet wie hun moordenaars zijn.
maar doden laten zich nooit
voorgoed begraven
(l'horreur nous mange aussi
de l'intérieur.)

wat doe ik – hier – kom ik hier doen
het denkt in mij, in mijn plaats
het kijkt mij aan
iets wat zich vóór mij bevindt, voor mijn ogen
iets wat weerstand biedt, in mij, uit mij
over mij. iets

beschaamd – als ik de plek verlaat waar ik foto's nam
alsof ik een misdaad heb begaan. maar ik heb een
geweten bij me.
ge-weten.

paul henri spaak die een kassesteen door
de tramruit werpt. van acker luidkeels
SIRE UW ZOON IS ONZE KONING leopold
die zijn troonsafstand betekent. dàt is mijn
geheugen. pancartes langs de weg JA! met daarover
NEEN! voor of tegen de koning
zonder nuance.

in 44 heeft mijn broer zijn bloed gegeven voor
vrijheid vorst en vaderland voor wat –
een stropop op de troon. onze oorlog was
nog niet ten eind. de duitser hadden we verdreven –
in zijn plaats dook nu de rus op in zijn
stalen pantser. van binnenin werden we uitgeteerd.

negen regeringen volgen elkaar op
tussen eind 44 en augustus 1950 – agenten
van moskou met de hardlopers van
mei 40 samen in één pot
verdelen er de postjes
berlijn wordt geblokkeerd praag onder de
voet korea – staat van oorlog
stalins stalen hand hield koud de vinger
aan de trekker – startschot voor een
DERDE WERELDBRAND. en ons land
door een schooljong geregeerd
door partijvoorzitters syndicaten socialisten

leopoldisten weer het maquis in
guerilla tegen gevestigde partijen
elk kamerlid dat de troonsafstand
bekrachtigt wordt door ons ter –
indien hier een kommunistische
invasie zou plaatsgegrepen hebben
dan vreesde ik voor een nekschot.

op 18 augustus omstreeks 9 uur werd
in seraing bij luik julien lahaut vermoord
mijnheer lahaut verdedigde met veel moed
en energie een ideologie die de meerderheid
der belgen afkeurt.

er werd vanop een halve meter gevraagd

ik heb – denk ik – niet zo'n goed geheugen.

een donkere kamer is mijn kop
louder rood licht wat er schijnt.

wat doe ik hier, kom ik hier doen

het denkt in mij
ergens in mij – in mijn plaats.

wat ik mij herinner zijn mijn
foto's – de koning op het balkon die
zijn zoon aanwijst. piket met stakersvuur
in luik. betogingen brussel antwerpen
een spandoek SIRE NOUS VOUS ATTENDONS SIRE
WIJ VERWACHTEN U. in charleroi A BAS LE ROI

in grâce-berleur drie socialisten
door de rijkswacht afgelegd.
hun rode bloed niet zichtbaar
door de zoeker. land in brand.

voor de rest, veel zwarte gaten.

de herinnering laat zich niet vastleggen
en afdrukken. dingen vervagen verdwijnen
geen uitvinding die ze herroepen kan.

wij denken na. na. het geheugen
verliest zich in vervalsing in achteraf interpretatie
van achter naar voor tegen wijzerszin
van rechts naar links wat
is dat een collectief geheugen.

een jager ben ik – scherpschutter
die wacht op een goede kans.
dief van de tijd, beeldenstormer die
inbreekt in de wereld in de levens om mij heen.

het graag had gedaan - mijn rapport niet heb
gelekt. en dat ik ook niet weet uit welke hoek
het lek kan komen.

maar gisteren werd mijn zoon in brussel zonder reden
van de militaire school gestuurd. ik neem aan
dat het een signaal is. kosovo mag dan ver weg
zijn - ze vertrouwen me voor geen haar.

ik heb mijn strepen afgelegd mijn sterren - mijn
uniform uitgetrokken en ben 's avonds in de
vuurlinie gaan staan. en de geur op mijn lijf.

en dat is elf.

en op honderd meter van mijn hele wereld
vergadert VN-bevelhebber dallaire. roméo
dallaire.

later die middag een andere noodroep nog. korporaal raison
wordt met pantserwagens bedreigd en moet zich aan de hutu's
overgeven. ik ga erheen. mijn sterren strepen branden
in de zon. het koper blinkt over mijn borst. en de angst
heeft voor de woede plaatsgeruimd. ik blaf. maakt dat ge
wegkomt bende moordenaars. wat denkt gij u te
permitteren. rapporteer u bij uw oversten of ik laat
u arresteren. - traag komen de rwandezen dan
hun pantser uit. onder mij
beven mijn benen. ze druipen af. te voet. laten hun
pantserwagen achter - zonder een enkel woord protest.

ik blijf er nog minuten staan. en hijgen.

lotin. lotin.

dupont leroy plescia meaux debatty renwa
bassine lhoir en uyttebroeck

de lijken werden bestolen. bottines geld een
identiteitskaart als trofee. in het dodenhuisje -
een hoop verloren levens. omdat de
verhakkelde lijven zo door elkaar liggen
wordt geschat dat het er elf zijn. en hun geur.
het zijn er tien.

ik zie de hond weer voor me in ntarama
en hoe hij likt en eet. ik zie mezelf -
en hoe ik schiet. voor één keer nu
trek ik mijn pistool en twee drie vier keer schiet ik.
en als het bloed uit zijn hijgend beestenlijf
opspat over de 1500 lijken zie ik
dat ik het ben. ik - ben - die - hond
die hijgend van alle lijken eet.
en met blinde haat schiet ik, de laffe
hond, mijn kogels geteld.

vanuit het K-for kampement in kosovo
heb ik aan de staf bevestigd dat ik - hoewel ik

minuten later.

wij zijn ontwapend
en naar een of andere plaats gebracht
ik weet niet waar. twee van mijn mannen
zijn buiten.
ze worden afgerost - mon colonel
ik vrees dat ze ons gaan lynchen.

de melding staat op band.
lotin. kalmeer. ge overdrijft. en wat wil dat zeggen -
lynchen.

ik ben duidelijk genoeg. ze rossen ons
hier af met kettingen en stenen
of wilt ge graag een tekening
de verbinding wordt verbroken.
mannen met machetes. laffe honden. muitende
soldaten. breng de sector op de hoogte. ik wil
een interventie. —
maar geen snelle interventiemacht voorhanden
er is geen snelle interventiemacht voorhanden
die ons in nood komen ontzetten kan.

lotin - wat moest ik doen?

vier man overleven de eerste aanval niet. lotin zelf
vlucht met vier anderen een lokaaltje in. een laatste
belg raakt tot bij hen. een gewapende rwandees
dringt de kamer binnen. de belgen overheersten
hem nemen zijn wapen af schieten hem neer. van
buitenaf - een storm - granaten mitrailleurs en
traangasbommen. een van mijn mannen schreeuwt nog
- om hulp.

maar nog één granaat en hun minuten zijn
geteld. - nu.

nu zijn ze dood.

uit - een - gespat

daarna houdt het schieten op. afhankelijk van de
bron tussen 11 uur 30 en 14 uur.

onder mij draait
een lege - dode - aarde.

onderhandel dan uw aftocht. maar ge houdt uw wapens
geeft geen kogel af. uw mandaat is negotiëren.

de verbinding is verbroken.

lotin? lotin?

verzoek om orders. dringend
de militairen vallen aan. verzoek
om orders

lotin? negotieer à l'africaine.

dat is te laat. 3 van mijn mannen al
ontwapend en op de grond gesmeten
ze laten ons niet gaan.

en dan lotin - wat moet ik doen

wat moet ik doen - ik vraag dringend
antwoord - duidelijke richtlijn -

luitenant u bent de chef ter plaatse

u schat best zelf de toestand in.

maar lotin heeft een duidelijke richtlijn nodig.
wat moet ik doen - mag ik mijn wapens
inleveren als ik dat nodig vind - duidelijke
richtlijn!

lotin? lotin?

mon colonel ik hoor u niet.

de verbinding wordt verbroken.

ik doe het. ik leg de wapens neer. ik
denk dat het nog het beste is.

de melding staat op band.

sneller dan ooit draaide de aarde om haar as
maar om mij heen leek alles stil te staan. ik zag
de radiopost en hoe die ruiste. ik zag het raam
met daarachter de cypressen. ik zag de rode
aarde - die snel nog roder worden zou. ik zag
de lucht en hoe die door de opgaande zon nieuw
en rood over afrika hing. ik rook de droge aarde
en de lucht die vers om mijn gezicht ging liggen
en de angst weer uit mijn haren spoelde. ik -
ademde - de geur van rwanda.

mijn soldaten veilig - in de handen van een hoger
officier - geschoold in brussel - bijna een van ons.
en dood waren ze nog niet.

en tussen de duizend heuvels en dalen verspreidt
zich hijgend het gerucht. les amis j'ai tendu un piège. voici
les belges - qui ont tué le président. nog geen tien

ze willen de premier. 20 gewapende
militairen de garde présidentielle
die roept les belges ont tué notre
président en geeft uw wapens af
ge staat geen kogel af - uw mandaat
is negotiëren.

ik hoorde geweerschoten bewegingen
van colonnes explosies. daarover is geen
twijfel. en dan lotin - wat moet ik doen
lotin en zijn mannen
bevinden zich in een gevaarlijke
situatie die snel verslechtert.
theunissen wil lotin ontzetten en vraagt
permissie.

mon colonel ik heb 20
man en voldoende wapens - twee
schutters die vanop 600 meter
kunnen vuren.

konfronteren is niet ons mandaat kapitein.
dit is een bevriende natie, geen land in staat
van oorlog. we hebben niet het recht.

ik zou langs de tuinen kunnen gaan
daar zijn geen obstakels —

uw antwoord is neen.

ik zet geen 1000 euroburgers op het spel.
maar colonel

er is hier een stalinistische zuivering
aan de gang.

tot tweemaal toe sprak lotin van stalinistische
zuivering.

de melding staat op band.

ze hebben het op ons gemunt. premier agathe
wil gaan vluchten.

ge houdt haar tegen.

te laat. ze is al door de tuin naar buiten.

in geen geval zult ge haar volgen.

er wordt geschoten. ze is al dood. ze
verkrachten haar op dit moment. soldaten
intra muros. een rwandees majoor

ntuyahaga

stelt voor ons naar het VN-gebouw te brengen
eindelijk - rust.

maar wil in ruil daarvoor de wapens
si vous ne faites pas ce qu'on vous demande
cela signifie que vous voulez mourir.

meaux debatty renwa bassine lhoir en uyttebroeck

en sinds mogadishu hangt de angst als oude
mottenballen om hun uniformen. angst - stijf in
de kragen om hun nek. een bloem hebt ge in
uw lopen zitten geen kogel had ik hen toegeblaft
en de geur om hun lijf is de geur van mijn lijf.
de affuiten leeg op de 4 jeeps - geen mitrailleuses
à gaz maar elk apart bewapend bloem in de loop.
de barrages doen hen stoppen. pantserwagens. de
geruchten. ce sont des belges. le président
est mort. omrijden. acht koplampen
in de nacht van afrika. één barrage - open. lotin
passeert er zonder stoppen. de avenue. het
huis. agathe. de jeep uit - binnen.

overall wordt al geschoten. de jeeps buiten
in de vuurlijn - en in de jeeps de radio. we
zitten hier omsingeld

(de melding staat op band)

zwarte baretten overall. geen draagbare
radio. ik zit hier in de vuurlijn.

lotin. alleen. buiten aan de auto. ze roepen
les belges ont tué notre président.
hoe komen ze erbij? wij zijn neutraal en hier om te
beschermen. en dan lotin - wat moet ik doen.
wat moet ik doen.

agathe beschermen - met de bloem in de loop.
met de bloem in de loop. komaan - we
worden hier langs elke kant beschoten!

gij zult niet schieten - tenzij
bij een direkte aanval

mon colonel wat denkt ge
dat dit anders is

geen close combat. het huis wordt
belegerd niet gij wordt direkt en persoonlijk
bedreigd. ge gebruikt uw wapens niet.
ons mandaat staat het niet toe.
uw kogels zijn geteld.

er worden hier granaten afgevuurd
ik vraag permissie om te schieten

lotin ge zijt niet gekomen om te vechten

DIT IS EEN BEVRIENDE NATIE

en wie schrik heeft trekt zijn kop in kas.
een laffe hond.

mon colonel ge begrijpt het niet
dit is een stalinistische zuivering

in onze wijk. nu is het onze beurt, zeg ik.
met onhoorbare stem roep ik
naar mijn vrouw dat we langs de tuin moeten
ontsnappen. met veel moeite klim ik
de hoge tuinmuur op. mijn vrouw reikt
mij het kind aan maar de muur
is veel te hoog. ik hoor hoe de moordenaars
het huis al binnendringen. onder mij
grijp ik naar de handen van mijn zoon,
maar de armen van zijn moeder raken
vermoeid en het kind zakt
verder weg. hoe ik ook probeer, geen
van hen krijg ik omhoog.
en dan wordt er geschoten. ik val
aan de andere kant van de muur.
ik zie niets - kan niets meer zien - maar hoor
onder het hakken - mijn vrouw en kind en
krijzen.

het is
de angst - die mij verlamt. een
laffe hond.

ik denk dat ik weet waarom ik hier ben. lotin.

le président est mort. met zijn vliegtuig
uit de lucht gehaald. het is 6 april 1994, een
woensdagavond, 20 uur 22. in kigali blijft
alles stil. tot langzaam als een slang, en
ruisend, het gerucht zich verplaatst - président
est mort est mort. en met het gerucht door
het donker van de avondklok verspreiden zich
de zwarte baretten van de garde présidentielle,
de forces armées rwandaises, de militias -
barrages in de stad. c'étaient les belges. op het
vliegveld. 20 van mijn mannen omsingeld. 3 man
aan wegversperringen geblokkeerd. zoveel
mogelijk blauwhelmen de straat op. maar wat
is ons mandaat. de vrede handhaven. dit is
een bevriende natie geen land in staat van
oorlog.
en dan - lotin.
luitenant lotin met dubbele bezetting
naar het huis van premier agathe.
de vrede handhaven, democratie
vrijwaren. lotin dupont leroy plescia

maar op de staf, C ops, renseignements, landmacht
en brigade - blijft alles stil.
en - waar - blijft - mijn - mu-ni-tie
(en dat is drie)
bij charlier verhulst roman delhotte berhin en briquemont
blijft alles stil -
een maand blijft alles stil
al een maand - blijft alles stil.
le président est mort!
président est mort!
...est mort!

en elke nacht staat een dode in mijn kamer
bevend de armen in de lucht. ik weet niet
wie hij is - zie niet of hij blank of zwart
is. op één been staat hij en zonder
neus en de geur op mijn lijf is de geur
van zijn lijf. klaarwakker zit ik in mijn
bed - rechtop. wie zijt ge, wil ik weten.
lotin? misschien. naast mij ligt mijn
vrouw - te slapen. de dode tracht te spreken
maar ik versta hem niet. mijn vrouw
wordt kreunend wakker. ik probeer
te lezen op de lippen van de dode. lotin?
misschien.

ik - denk - dat ik weet - waarom - ik hier ben. (en de
geur op mijn lijf is de geur van zijn lijf)

in de oudheid werden lijken van gehangen
moordenaars openbaar ontleed. dissectie een
postume straf, boetedoen post mortem,
schuldaflossing aan mens en wetenschap. hun
broze naaktheid openbaar gemaakt, gelezen
en beschreven, hun boze wezen zo
vernietigd - en hopelijk voorgoed. maar hier
hier lagen lijken overal - sommigen bewogen nog
verhakkeld - hier had men de dood niet afgewacht
voor het versnijden. en deze mensen - waren dit
perfide moordenaars - een kind een vrouw —

al jarenlang keert steeds dezelfde droom terug.
ik zit met vrouw en zoon aan tafel.
plots zijn wij negers. dan arriveren militie

geen reden meer om nog te zwijgen.
le smile ne marche plus. 10 mannen
zijn dood en met hen één miljoen
rwandezers.

EN ELKE DODE ROEPT MIJ NA

een troepenmacht van 450
is minstens 150 man te weinig
800 man was er gevraagd en daarop
afdingen was onverantwoord - wapendepots
tussen het volk verborgen provocaties
extreme hutu's maar delcroix dacht
aan zijn stemmen 370 was genoeg
600 zei charlier 450 't is verkocht
en een veel te zwak mandaat
handhaaf er de vrede ja hoe doe ik dat
als ik alleen escortes uit mag voeren
en zelfs het volk niet ontwapenen mag
maar van evere tot new-york blijft alles
stil.

als ik alleen mezelf verdedigen mag
mon colonel wat kom ik hier dan doen
20 man naar huis gestuurd voor overdreven
machtsvertoon. mijn mannen onvoldoende
voorbereid - nog geen 4 maanden hier en al
45 incidenten, leve ons imago. ik herhaal - een
bloem hebt ge in uw lopen zitten geen kogel
tot driemaal toe moet ik naar mijn munitie
vragen.

(dat is dus één)

maar van evere tot new-york —

dit is een bevriende natie - geen land in staat
van oorlog

maar 14 kantonnementen
verspreid over de stad

en geen snelle interventiemacht voorhanden

die ons in nood komen ontzetten kan

ben ik bij een escalatie dan verplicht
de VN te volgen of moet ik ons eigen
volk ontzetten (onder rode muts in plaats
van blauwe) en waar blijft mijn
munitie

(dat is twee)

ik vraag dringend antwoord

duidelijke richtlijn - as soon as possible

lijf tegen hem aangedrukt. niets niets ter
wereld kan dit —
absoluut niets.

ik heb overwogen mijn pensionering aan te vragen —

de kranten van de laatste dagen
beweren dat ik mijn
PROMOTIE TE DANKEN
heb AAN ZWIJGZAAMHEID - veeleer dan aan verdienste
en dat met het uitlekken van mijn rapport mijn
POSITIE WANKELT
- wat kan ik daarop zeggen
dat ik een eerlijk vermoeden heb dat het
de waarheid
is.

ik had gedacht dat het me mijn kop zou kosten
maar wat kan dat me schelen nu ik al zolang

de lijkengeur niet van me af kan wassen.

maar de stafchef zei ga zitten generaal-majoor.
generaal-majoor zei hij niet kolonel en dat
hij de aanbevelingen uit mijn rapport
ter harte nam zei de stafchef, dat hij rekende op mijn
discretie generaal-majoor ge zijt nu een van ons
sta recht en hij drukte mij zijn beide handen
om mijn hand.

ik verliet zijn bureau en achter de deur
schitterde al de oorlogsgloed van kosovo
de sterren brandden op mijn borst - ik
kon het verse koper - ruiken

maar elke ster en elke streep heeft een
dode mij betaald. dat dacht ik elke dag en
elke nacht vanaf de vlucht van zaventem
naar eurokorps. ge zijt nu een van ons
generaal-majoor en spreken brengt hen
niet terug - dus hield mijn laffe mond
het laffe zwijgen.

maar nu is het rapport gelekt - vallen
de strepen van mijn borst en zie ik

alstublieft laat ons niet hier. jaag ons
liever een kogel door de kop, maar
laat ons niet achter voor de mannen
met machetes. we kunnen niets doen (we
moeten neutraal blijven) het is niet ons
mandaat. wat telt: de blanke wég uit deze
hel. we rijden voort. en in mijn spiegel hun armen
steeds nog bevend in de lucht. 600 mensen
klaar voor vivisectie. zó ziet een
tutsikind er dus vanbinnen uit.

twee weken
tussen de aanslag en de vlucht naar huis.
voor het oog van de wereld sneden mijn mannen
met hun bajonet in zaventem de blauwe baretten
aan flarden.

delen van ons bataljon
waren in 10 bodybags al teruggekeerd.

ik kende hun namen. 10. lotin dupont leroy plescia
meaux debatty renwa bassine lhoir en uyttebroeck.
10 man, geen 11. nochtans lagen er elf hoopjes
ter identificatie. banaliteit van het puzzelwerk.

in de hoofden van militairen, moordenaars
en pathologen doet zich een vreemdsoortig
proces van verdinglijking voor. een opschorting
van elk gevoelen. het lichaam vóór ons
schijnt al geen mens meer te zijn maar slechts
een ding, één en al technisch probleem - een
levenloos object. wij doden het niet zelf, neen
in onze ogen is het al dood. de ziel al
los-gekoppeld van het lichaam. wat wij doen
is slechts de lijven openrijten, doorboren of
ontleden, het tot stukjes vlees herleiden.
die afstand heb ik nodig.

maar nu uit dit slachtafval
mijn eigen mannen wedersamenstellen.

nog op de luchthaven thuis heb ik buiten
het oog van de camera's mijn eigen zoon
gegrepen hem omhelsd - heel mijn schokkend

steken - geen kogel. dit is een bevriende natie
geen land in staat van oorlog.
maar 14 kantonnementen, verspreid over de stad
en geen snelle interventiemacht voorhanden
die ons in nood komen ontzetten kan.
en al een maand is alles rustig. al een
maand - is alles rustig.
le président - est mort! ...est mort!

steeds weer zie ik in mijn geheugen het
verloop van het startschot tot de aankomst
als een enkel beeld: twee weken, een
vermoorde aarde. — we kwamen van
ntarama, een leeg dorp en een kerk
van 1500 lijken en bloed aan de muur.
een stank - niet te harden, in mijn haren, uniform -
werd daar mijn tweede huid. in de deur - een
vrouwenlijf - op de grond - haar armen, wijdopen
haar mond - zo open als de deur (haar schreeuwen
had de kerk gevuld) haar lijf ook open. en al de lijven
achter haar. en tussen al de open lijven - plots: een
hond likt en eet van al de lijven. en voor één keer
trek ik mijn pistool en schiet. met blinde
haat schiet ik een hond. twee drie vier keer schiet ik. mijn
kogels geteld - we moeten neutraal blijven - het is niet
ons mandaat.
en de geur op mijn lijf is de geur
van hun lijf.

we reden naar ndera om de laatste witte heren
uit de hel te halen. bij elke wegversperring
liggen lijken. sommigen bewegen nog.
mannen met machetes aan de kant van de weg -
wisselen van hand omdat de armen moe zijn
van het hakken. mensen met valiezen
op de vlucht. een hond een hand in zijn mond.
een kind alleen, zonder kleren, weent,
bloed in de nek. mannen met machetes.

in ndera staan de broeders klaar voor hun vertrek
- en met hen 600 vluchtters en patiënten bevend
de armen in de lucht. laat ons
niet achter. laat ons niet hier. ils massacent

tout le monde

LA DISSECTION D'UN HOMME ARMÉ

S T I J N D E V I L L É .

I

een troepenmacht van 450
was minstens 150 man te weinig
en een veel te zwak mandaat.

uit mogadishu - kwamen mijn mannen terug
met om hun lijf de geur van overwinning.
schietgrage blanke helden, bang voor een vijand
die hen in de ogen durfde zien. wanhoop stond er
in hun blik te lezen - en hoe die tot agressie werd.
maar in kigali was geen vijand zichtbaar -
wel een breekbare vrede, die niet
met wapens te beschermen viel,
maar met verstand, voorzichtig praten en
brave blauwe helden overal op straat.

maar een troepenmacht van 450
was minstens 150 man te weinig
en een veel te zwak mandaat.
als ik alleen mezelf verdedigen mag
mon colonel wat kom ik hier dan doen -
20 man naar huis gestuurd voor overdreven
machtsvertoon. een bloem hebt ge in uw lopen